

Socijalna skrb u Hrvatskoj u 1998. godini

Živko Jurčević
Ministarstvo rada i socijalne skrbi
Zagreb

Stručni članak
UDK: 364,4(497.5)"1998"
Primljeno: svibanj 1999.

Gospodarske, socijalne, političke i druge promjene, koje su se u Hrvatskoj zbivale od 1990. godine, uvjetovale su potrebu donošenja novoga zakona koji će cjelovito urediti područje socijalne skrbi sukladno modernom socijalnom zakonodavstvu i hrvatskim posebnostima.

U ovom se radu prikazuju osnovne promjene i stanje u socijalnoj skrbi nastalo u prvoj godini primjene novoga Zakona o socijalnoj skrbi. Osim sažetoga prikaza temeljnih promjena u sustavu socijalne skrbi, te aktivnosti i mjera na institucionalnom i drugim područjima, težište je zapravo na financiranju ove djelatnosti, visini socijalnih pomoći, broju korisnika i pomoći u socijalnoj skrbi. Radi detaljnijeg uvida u stanje i promjene u sustavu socijalne skrbi brojni podaci su iskazani u priloženim tablicama.

Cljučne riječi: socijalna skrb, Zakon o socijalnoj skrbi, socijalna pomoć, korisnici socijalne skrbi.

PROMJENE U SUSTAVU SOCIJALNE SKRBI

U razdoblju od 1990. do 1997. godine dogodile su se u Hrvatskoj mnoge gospodarske, socijalne, političke i druge promjene. Ove su promjene nužno uvjetovale potrebu izmjene, odnosno izgradnje novoga sustava socijalne skrbi, tj. donošenje novog zakona koji će, uz različite podzakonske akte i druge propise, cjelovito urediti područje socijalne skrbi, sukladno modernom socijalnom zakonodavstvu, primjerenom socijalnoj državi s tržišnim gospodarstvom, hrvatskim posebnostima i materijalnim mogućnostima.

Novi Zakon o socijalnoj skrbi (*Narodne novine* broj 73/97.) stupio je na snagu 22. srpnja 1997. godine, a primjenjuje se od 1. siječnja 1998. godine.

Zbog racionalizacije, pojednostavljenja postupka i veće socijalne pravednosti zamijenjeni su neki oblici socijalne skrbi (naknada za socijalni minimum, stalna i privremena novčana pomoć) prikladnijim rješenjima (pomoć za uzdržavanje). Osim toga, uvedena su i nova prava, kao što su osobna invalidnina i pomoć za podmirenje troškova stanovanja.

Temeljni materijalni oblik socijalne pomoći predstavlja pomoć za uzdržavanje, koja se pruža socijalno ugroženom samcu ili obitelji. Radi veće socijalne pravednosti na odgovarajući se način vrednuju posebnosti obitelji i osobne značajke svakoga člana, kao što su radna

sposobnost, dob, samohranost i druge. Time se skrb o socijalno ugroženim pojedincima i obiteljima u većoj mjeri osigurava prema stvarnim potrebama, a ujedno se povećava razina socijalnih pomoći usmjerenih prema najpotrebitijim osobama.

Osobna odgovornost za vlastitu socijalnu sigurnost i za socijalnu sigurnost svoje obitelji je primarna. Naime, svatko je svojim radom, prihodima i imovinom dužan pridonositi sprječavanju, otklanjanju ili ublažavanju vlastite socijalne ugroženosti, kao i socijalne ugroženosti članova svoje obitelji, posebice djece i drugih članova obitelji koji se ne mogu sami o sebi brinuti.

Država u socijalnoj skrbi djeluje prema načelu najšire solidarnosti, jer za obavljanje djelatnosti i ostvarivanje prava socijalne skrbi osigurava sredstva iz proračuna. Država djeluje na načelu supsidijarnosti, tj. onda kada pojedinac, odnosno obitelj, nije u mogućnosti svoju socijalnu sigurnost ostvariti vlastitim snagama ili na drugi način.

Odgovornost za socijalnu sigurnost građana imaju i jedinice lokalne samouprave, pa su tako općine, gradovi i Grad Zagreb obvezni u svom proračunu za potrebe socijalne skrbi osigurati najmanje 5% svojih prihoda. Tim su prihodima dužni, prvenstveno, osigurati pomoć za podmirenje troškova stanovanja. Osim toga, općina, grad i Grad Zagreb mogu osigurati sredstva za ostvarivanje prava koja financira

država u većem opsegu, kao i pružanje drugih vrsta pomoći. U tom su slučaju ove jedinice autonomno utvrđivale vrste tih pomoći i propisivale uvjete i način njihova ostvarivanja.

Široke mogućnosti djelovanja u socijalnoj skrbi otvorene su različitim nevladinim (ne-državnim) subjektima. U tom su smislu vjerske zajednice, trgovačka društva, udruge i druge domaće i strane pravne i fizičke osobe mogle sredstvima, koje su osigurale za tu namjenu, pružati novčanu i drugu pomoć osobama za koje su ocijenile da im je pomoć potrebna, te otvarati (osnivati) određene vrste ustanova za zbrinjavanje socijalnih potrebnika.

AKTIVNOSTI I MJERE NA INSTITUCIONALNOM, USTROJBE NOM I DRUGOM PODRUČJU

Sukladno iznesenom, osnovano je nekoliko domova socijalne skrbi. Tako je Caritas Nadbiskupije Rijeka osnovao Dom za starije i nemoćne u Ogulinu (broj smještajnih mjesta 34); Bio-Vita trgovačko društvo iz Preloga osnovalo je Dom socijalne skrbi za starije i nemoćne osobe Kotoriba (broj smještajnih mjesta 64); Ustanova za zdravstvenu njegu i rehabilitaciju u kući Dubravke Lekić osnovala je Dom socijalne skrbi za starije i nemoćne osobe Varaždin (broj smještajnih mjesta 252) s podružnicom u Pribiću (kapacitet 55 mjesta) i Jezerčići (kapacitet 146 mjesta), te Dom socijalne skrbi za djecu Jezerčića (kapacitet 106 mjesta). Tako su u sustavu socijalne skrbi u 1998. godini uz 109 državnih domova socijalne skrbi i druge pravne osobe osnovala četiri nova doma.

S obzirom na veći broj zahtjeva, zaprimljenih u Ministarstvu rada i socijalne skrbi, za izdavanje odobrenja za osnivanje ustanova socijalne skrbi – domova, te za izdavanje odobrenja za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi bez osnivanja doma za najviše 20 korisnika, kao i za izdavanje odobrenja fizičkim osobama da mogu samostalno obavljati socijalnu skrb kao profesionalnu djelatnost, može se zaključiti kako postoji znatan interes svih čimbenika, kojima je data mogućnost da obavljaju djelatnost socijalne skrbi. To ukazuje na pozitivnost propisanih rješenja, te se očekuje povećanje opsega i kvalitete različitih usluga u socijalnoj skrbi, a ujedno i smanjenje potrebe izgradnje

državnih ustanova, posebno domova za skrb o starijim i nemoćnim osobama.

Tijekom 1998. godine Ministarstvo rada i socijalne skrbi osnovalo je, sukladno odredbama Zakona o socijalnoj skrbi, centre za socijalnu skrb kao javne ustanove. Na području Republike Hrvatske osnovano je 76 centara s 28 podružnica. Prilikom osnivanja centara za socijalnu skrb, osim o specifičnostima svakog područja za koje je centar osnovan, osobito se vodilo računa o zadovoljavanju uvjeta s obzirom na profil zaposlenih stručnih djelatnika.

Osnovan je i jedan centar za socijalnu skrb na području Grada Zagreba. Centar čini ured zajedničkih poslova i 11 teritorijalno dislociranih ureda.

Novom organizacijom centara za socijalnu skrb nastojala se racionalizirati potreba za novim djelatnicima na područjima na kojima zbog manjeg broja određenih postupaka ne bi bili dovoljno iskorišteni, a istodobno se u svim postupcima socijalne skrbi, obiteljske i kazneno-pravne zaštite, želi osigurati visoki stupanj stručnosti u postupanju.

U 1998. godini Ministarstvo rada i socijalne skrbi je vodilo brigu o poboljšanju prostornih uvjeta djelovanja centara i domova socijalne skrbi, osobito na oslobodenim područjima. To se odnosi na izgradnju te sanaciju i adaptaciju objekata centara i domova socijalne skrbi. Time je poboljšan standard korisnika i uvjeti rada zaposlenika radi pružanja kvalitetnijih usluga.

UTROŠENA SREDSTVA ZA SOCIJALNU SKRB

Za djelatnost socijalne skrbi u 1998. godini iz državnog proračuna i vlastitih prihoda Ministarstvo rada i socijalne skrbi (prihodi koji se ostvaruju putem ustanova socijalne skrbi) utrošeno je ukupno 1.423.203.272 kune, što je u odnosu prema 1997., kada je bilo utrošeno 1.172.755.271 kuna, više za 21,4%. Time je udjel utrošenih sredstava socijalne skrbi u bruto-domaćem proizvodu povećan s 0,95% u 1997. na 1,05% u 1998. godini.

Unutar ukupno utrošenih sredstava (socijalne pomoći, plaće zaposlenika, materijalni troškovi i drugi izdaci ustanova socijalne skrbi, kapitalna ulaganja), za pomoći i naknade u socijalnoj skrbi utrošeno je u 1997. godini 36,5% ili 428.356.736 kuna (0,35% brutodomaćeg

proizvoda – BDP), a u 1998. godini 36,4% ili 518.813.553 kune (0,38% BDP).

Prema podacima, prikupljenim putem centara za socijalnu skrb, za različite socijalne mjere (socijalne programe) na razini jedinica lokalne samouprave utrošeno je iz proračuna tih jedinica u 1998. godini ukupno 1.005.179.175 kuna, od toga u Gradu Zagrebu 891.400.000 kuna (88,7%), a u drugim gradovima i općinama 113.779.175 kuna (11,3%). Unutar ukupno utrošenih sredstava, kao pomoć za podmirenje troškova stanovanja utrošeno je 17.138.078 kuna, od toga u Gradu Zagrebu 25.596 kuna, a u drugim gradovima i općinama 17.112.482 kune.

VISINA SOCIJALNIH POMOĆI

S obzirom na visinu pomoći koja se osigurava korisniku socijalne skrbi valja naglasiti da je ona znatno povećana u 1998. godini u odnosu na 1997. godinu (u kojoj je isto tako zabilježen, u odnosu na prethodnu godinu, porast visine socijalnih pomoći za 30%).

Porast visine socijalnih pomoći u 1998. godini može se ilustrirati na nekoliko relevantnih primjera.

Tako, npr., pomoć za uzdržavanje (što je zamjena za naknadu za socijalni minimum, stalnu i privremenu novčanu pomoć) iznosi za samca 350 kn (100% osnovice) u odnosu prema 315 kn (90% osnovice) u 1997., tj. 11,1% više. Ako je taj samac potpuno radno nesposobna osoba, tada pomoć iznosi 525 kn (150% osnovice) ili 66,7% više. Slično se može uočiti i na primjeru četveročlane obitelji (primjer: 1 odrasla osoba potpuno radno nesposobna, 1 odrasla osoba radno sposobna, 1 dijete do 7 godina, 1 dijete od 15 do 18 godina), čija pomoć za uzdržavanje iznosi 1.295 kn (370% osnovice), što je u odnosu prema bivšoj naknadi za socijalni minimum 37,0% više, jer je ta naknada bez obzira na osobne značajke članova obitelji iznosila 945 kn (270% osnovice).

Osobito je značajno povećanje doplatka za pomoć i njegu, pri čemu je doplatka u punom iznosu povećan sa 175 kn (50% osnovice) na 350 kn (100% osnovice) ili za 100%, a doplatka u smanjenom iznosu još i više, tj. sa 115,50 kn (33% osnovice) na 245 kn (70% osnovice) ili za 112,1%.

U tom smislu valja navesti da je temeljem novog Zakona o socijalnoj skrbi uvedeno novo pravo – osobna invalidnina, koja iznosi mje-

sečno 250% osnovice za izračunavanje pomoći (350 kn), tako da osobna invalidnina iznosi 875 kuna.

Korisnik pomoći za uzdržavanje može istodobno dobiti i druge oblike pomoći preko centra za socijalnu skrb, čime se povećava razina njegove socijalne sigurnosti.

Osim toga su korisnici socijalne skrbi, koju osigurava država, često korisnici i različitih socijalnih pomoći koje osiguravaju gradovi i općine u sklopu svojih socijalnih programa, odnosno proračunskih prihoda. U tom okviru pomoć dobiva i određeni broj osoba koje nisu korisnici državne socijalne skrbi, dakle širi krug osoba, jer to omogućuju uvjeti i mjerila za dobivanje pomoći koje autonomno utvrđuju jedinice lokalne samouprave. To su redovito povoljniji (blaži) uvjeti i mjerila od državnih, naročito s obzirom na cenzus prihoda korisnika, što omogućuje dodjelu socijalnih pomoći onim osobama koje nisu stekle pravo na materijalni oblik socijalne pomoći na teret države. Na taj se način osigurava veći stupanj socijalne sigurnosti za stanovništvo pojedinih općina i gradova. To je u skladu s načelom odgovornosti jedinica lokalne samouprave za socijalnu sigurnost građana na svom području, utvrđenu Zakonom o socijalnoj skrbi, prema kojem su spomenute jedinice obvezne osiguravati za potrebe socijalne skrbi u visini od najmanje 5% svojih prihoda.

Posredovanje jedinica lokalne samouprave u socijalnoj skrbi i na području šire socijalne sigurnosti ostvaruje se putem dodjele novčane pomoći određenim kategorijama (socijalno ugroženih) građana, potpora za novorođenčad, plaćanja kućne njege, plaćanja računa komunalnih i javnih poduzeća, subvencioniranja javnog prijevoza za određene kategorije socijalno ugroženih građana, osiguranja besplatnih ljetovanja za socijalno ugroženu djecu, sufinanciranja dječjih vrtića i prehrane u školi (topli obrok) za socijalno ugrožene učenike, dodjele paketa hrane socijalno ugroženim obiteljima, financiranja pučkih kuhinja, rješavanja stambenih problema tzv. socijalnim stanovima i drugo.

Također valja navesti da u brinjanju socijalno ugroženog stanovništva na razne načine djelatno sudjeluju i drugi subjekti, kao što su vjerske zajednice (Hrvatski Caritas i dr.), Hrvatski Crveni križ, udruge, trgovačka društva i druge domaće i strane pravne i fizičke osobe.

BROJ KORISNIKA I POMOĆI U SOCIJALNOJ SKRBI

Procjenjuje se da je različite oblike socijalne skrbi iz državnih, lokalnih i humanitarnih izvora koristilo u 1998. godini oko 350.000 osoba. Unutar toga broja oko 130.000 osoba koristilo je različite materijalne oblike socijalne skrbi na teret države.

Prema godišnjim izvješćima centara za socijalnu skrb, koja se odnosi na stanje krajem godine 1998., broj korisnika i pomoći u socijalnoj skrbi u Republici Hrvatskoj naveden je u nastavku.

Socijalne pomoći

Pomoći za uzdržavanje dodijeljeno je ukupno 36.707, od čega samcima 19.870, a obiteljima 16.837. Većina ovih korisnika bili su ranije (krajem 1997.) korisnici bivše naknade za socijalni minimum, odnosno stalne ili privremene novčane pomoći koje je zamijenila pomoć za uzdržavanje.

Ukupan broj osoba obuhvaćenih s pomoći za uzdržavanje iznosi 72.160 budući da je, uz 19.870 samaca, 52.290 članova obitelji koje dobivaju ovu pomoć što čini ukupan broj obuhvaćenih osoba.

Taj je broj (72.160) nešto veći (za 4,5%) od ukupnog broja osoba koje su krajem 1997. bile korisnici naknade za socijalni minimum (53.852), stalne novčane pomoći (13.646) i privremene novčane pomoći (1.541), koje su ukupno obuhvaćale 69.039 osoba. Potonje je pomoći zamijenila pomoć za uzdržavanje.

Prema dobnoj strukturi od ukupno 72.160 osoba, 49.300 (68,3%) su odrasle osobe, a 22.860 (31,7%) su djeca do 18 godina.

Povećani iznos pomoći zbog specifičnih potreba i osobnih značajki primalo je 17.975 osoba koje su koristile pomoć za uzdržavanje. Tako je, npr., od 19.870 samaca njih 9.556 (48,1%) primalo povećani iznos pomoći (100% + 50% osnovice) zbog potpune radne nesposobnosti. Od, pak, 29.430 odraslih članova obitelji, povećani iznos pomoći (80% + 30% osnovice) je zbog potpune radne nesposobnosti primalo 4.697 (16,0%) osoba.

Povećani iznos pomoći za 25%, kao dijete samohranog roditelja, primalo je 3.496 djece.

Trudnica nakon 12 tjedana trudnoće i roditelja do 2 mjeseca nakon poroda, koje su pri-

male povećani iznos pomoći za 50%, bilo je 226.

Struktura osoba prema radnom statusu pokazuje da je najveći broj korisnika pomoći za uzdržavanje nezaposlen – radno sposoban, odnosno pripada u skupinu "ostalih" koju pretežno čine radno nesposobne odrasle osobe i djeca. Spomenutu strukturu prikazuju sljedeći podaci:

radni status	broj osoba	%
nezaposlen – radno sposoban	34.405	47,7
zaposlen	1.241	1,7
umirovljenik	1.113	1,5
poljodjelac	1.797	2,5
ostali	33.604	46,6
u k u p n o	72.160	100,0

Visok udjel nezaposlenih – radno sposobnih osoba među korisnicima pomoći za uzdržavanje jasno ukazuje na potrebu da problem socijalne sigurnosti ovih osoba valja, prije svega, rješavati mjerama i programima politike zapošljavanja.

U razdoblju siječanj – prosinac 1998. odobreno je ukupno 87.688 *jednokratnih pomoći*, od toga 87.172 u novcu, a svega 516 u naravi. Budući da su neki korisnici dobili ovu pomoć više puta, tom je pomoći obuhvaćeno 54.186 različitih korisnika (samaca i obitelji).

Broj korisnika *doplataka za pomoć i njegu* iznosio je 15.358; od toga je doplatka u punom iznosu (100% osnovice) primalo 10.298 korisnika, a doplatka u smanjenom iznosu (70% osnovice) 5.060 korisnika.

Pomoć i njega u kući osiguravala se za 409 korisnika.

Osobna invalidnina kao novo pravo u socijalnoj skrbi odobrena je u punom iznosu (250% osnovice) za 5.219 korisnika i u smanjenom iznosu (125% osnovice) za 563 korisnika, odnosno ukupno za 5.782 korisnika.

Osposobljavanje za samostalan život i rad odobreno je za 525 korisnika.

Pomoć u prehrani odobrena je za 634 korisnika.

U razdoblju siječanj – prosinac 1998. dodijeljeno je socijalno ugroženim osobama ukupno 1.621 *pomoć za odjeću i obuću*.

U istom je razdoblju odobreno 11.763 pomoći za *podmirenje troškova ogrjeva*, korisnicima pomoći za uzdržavanje, te 957 pomoći za *podmiranje pogrebnih troškova* osoba koje su bile korisnici pomoći za uzdržavanje (652) ili korisnici stalnog smještaja na osnovi rješenja centra za socijalnu skrb u domu socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji (305).

Pomoć za osobne potrebe korisnika stalnog smještaja (džeparac) u domu socijalne skrbi (5.365) i u udomiteljskoj obitelji (2.303) dobivalo je ukupno 7.668 korisnika.

Naknada plaće roditelju teže hendikepiranog djeteta koji koristi dopust do 7. godine djetetova života (862 osobe), odnosno radi s polovicom punog radnog vremena (1.550 osoba), osigurana je, dakle, za ukupno 2.412 korisnika.

Centri za socijalnu skrb pružili su ukupno u 1998. godini 144.919 različitih usluga *savjetovanja*, te posredovali *pomaganjem u prevladavanju posebnih teškoća* u 52.706 slučajeva.

Prema podacima koje su prikupili centri za socijalnu skrb, krajem 1998. godine je 20.085 (samaca i obitelji) koristilo *pomoć za podmirenje troškova stanovanja*. Sredstva za ovu namjenu osiguravaju jedinice lokalne samouprave (općine, gradovi i Grad Zagreb). U 1998. je godini na pomoć za podmirenje troškova stanovanja utrošeno iz proračuna navedenih jedinica 17.138.079 kuna.

Skrb izvan obitelji

U *udomiteljskim obiteljima* su krajem 1998. godine bile smještene 3.622 osobe, od toga 2.113 djece i mladeži, te 1.509 odraslih i starijih.

Prema podacima 109 *domova socijalne skrbi* kojih je *osnivač Republika Hrvatska*, u tim je ustanovama bilo smješteno krajem 1998. godine ukupno 18.925 osoba, od toga 18.165 redovitih korisnika i 760 prognanika i izbjeglica. Od redovitih korisnika su 8.251 (45,4%) plaćali sami cijenu usluga u cijelosti, a 2.606 (14,3%) su plaćali cijenu djelomično sami, što znači da je cijenu usluga u cijelosti ili djelomično plaćalo ukupno 10.857 ili 59,7% redovitih korisnika. Na teret državnog proračuna (Ministarstvo rada i socijalne skrbi) u cijelosti je bilo smješteno 6.351 (35,0%) redovitih korisnika, a djelomično na teret državnog proračuna 2.606 (14,3%) korisnika ili ukupno 8.957 (49,3%) redovitih korisnika. Za 900 ko-

risnika je cijenu usluga plaćao Republički fond mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske, te za 57 korisnika Bosna i Hercegovina.

Za prognanike i izbjeglice cijenu usluga plaćao je Republički fond "Kralj Zvonimir".

Prema podacima centara za socijalnu skrb krajem 1998. godine bile su *smještene 933 osobe u nedržavne domove socijalne skrbi*, tj. u domove kojih je osnivač druga pravna ili fizička osoba, kao što je trgovačko društvo, vjerska zajednica – humanitarna organizacija (Caritas) i dr. Od toga je najviše osoba – 498 (53,4%) bilo smješteno u domove za starije i nemoćne.

U svezi s plaćanjem cijena usluga državnih domova socijalne skrbi valja naglasiti da su stvarni troškovi smještaja korisnika bili znatno veći od utvrđene cijene, koja je u prosjeku u domovima za starije i nemoćne iznosila oko 50% ekonomske cijene. To znači da država zapravo subvencionira, odnosno pokriva dio troškova i kod onih korisnika koji plaćaju cijenu usluga u cijelosti, odnosno da se iz državnog proračuna podmiruju u većoj ili manjoj mjeri troškovi smještaja svih korisnika domova socijalne skrbi. Takva politika cijena domova socijalne skrbi vođena je, prije svega, imajući na umu platežne mogućnosti korisnika, u prvom redu umirovljenika. Cijene usluga se, međutim, postupno povećavaju, s težnjom da se približe stvarnim troškovima. Pri tomu valja istaći da će država i dalje posredovati kod onih korisnika koji, pod propisanim uvjetima, tu cijenu, neće moći plaćati, tj. da će snositi troškove iznad platežnih mogućnosti tih korisnika.

ZAKLJUČNA NAPOMENA

Temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, koji se primjenjuje od 1. siječnja 1998. godine, izvršena je, između ostaloga, i racionalizacija, odnosno pojednostavljenje postupka dodjele socijalnih pomoći koje osigurava država. U tom su sklopu neki oblici (prava) socijalne skrbi (naknada za socijalni minimum, stalna i privremena novčana pomoć) zamijenjeni prikladnijim rješenjem (pomoć za uzdržavanje). Time je istodobno osigurana i veća socijalna pravednost, budući da se kod dodjele pomoći za uzdržavanje, kao temeljnog materijalnog prava unutar socijalnih pomoći, na odgovarajući način vrednuju posebnosti samca i obitelji i osobne značajke svake osobe – korisnika, kao

što su radna sposobnost, dob, samohranost i druge.

U 1998. godini je utrošeno za socijalnu skrb iz državnog proračuna i vlastitih prihoda Ministarstva rada i socijalne skrbi ukupno 1,4 mlrd. kuna, što je više za 21,4% nego u 1997. godini. Udjel ovih sredstava u bruto-domaćem prizvodu je povećan s 0,95% u 1997. godini na 1,05% u 1998. godini; unutar toga je udjel izdataka za pomoći i naknade u socijalnoj skrbi povećan s 0,35% na 0,38% bruto-domaćeg proizvoda. Osiguranje uvećanih sredstava, kao i odgovarajuća rješenja iz novoga Zakona o socijalnoj skrbi, omogućila su povećanje visine socijalnih pomoći te uvođenje nove vrlo značajne pomoći – osobne invalidnine. S obzirom na financijske mogućnosti državnog proraču-

na, te u odnosu prema drugim primanjima stanovništva, kao što su prosječna plaća, mirovina i naknada za nezaposlenu osobu, ne može se ustvrditi da je državna socijalna pomoć (pomoć za uzdržavanje) preniska. Međutim, problem je u međuodnosu visine pomoći za uzdržavanje i troškova života. Pozitivna je okolnost, pri tomu, mogućnost ostvarivanja, uz pomoć za uzdržavanje i drugih državnih pomoći, čime se u određenoj mjeri smanjuje spomenuta disproporcija. Osim toga, korisnici socijalne skrbi koju osigurava država, nerijetko ostvaruju i druge materijalne oblike socijalne skrbi iz lokalnih i humanitarnih izvora. Na taj se način osigurava veći stupanj socijalne sigurnosti za socijalno ugroženo stanovništvo, nego što to može učiniti sama država.

Summary

SOCIAL WELFARE IN CROATIA IN 1998

Živko Jurčević

The economic, social, political and other changes that have taken place in Croatia since 1990 have resulted in the necessity to pass a new law which would thoroughly regulate the field of social welfare in accordance with contemporary social legislation and the Croatian particularities.

This paper deals with the basic changes and conditions in the area of social welfare which took place in the first year of the implementation of the Law on Social Welfare. Apart from a concise review of basic changes in the social welfare system and the activities and measures at institutional and other levels, the focus is on the financing of the activities, the level of social assistance and the number of beneficiaries receiving social welfare assistance. For a detailed insight into the situation and into the changes in the social welfare system, numerous data are given in the corresponding tables.

Key words: social welfare, Law on Social Welfare, social assistance, beneficiaries.

PRILOG

Tablica 1.

Utrošena sredstva za socijalnu skrb u Republici Hrvatskoj (iz državnog proračuna i vlastitih prihoda ustanova socijalne skrbi – Ministarstva rada i socijalne skrbi)

- u kn

Namjena (vrsta izdataka)	1996.		1997.		1998.	
	iznos	%	iznos	%	iznos	%
Pomoći i naknade u socijalnoj skrbi	299.403.401	30,3	428.356.736	36,5	518.813.553	36,4
Bruto-plaće i druga primanja djelatnika ustanova socijalne skrbi	316.055.976	32,0	370.237.730	31,6	497.500.059	35,0
Materijalni troškovi i drugi izdaci ustanova socijalne skrbi	254.768.315	25,8	266.184.887	22,7	280.413.240	19,7
Izdaci za nabavu, izgradnju i investicijsko održavanje kapitalnih sredstava	90.564.887	9,2	109.975.918	9,2	126.476.420	8,9
Drugi izdaci	26.647.222	2,7	-	-	-	-
Svega	987.438.901	100,0	1.172.755.271	100,0	1.423.203.272	100,0

Tablica 2.

Ostvarena sredstva socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj (iz državnog proračuna i vlastitih prihoda ustanova socijalne skrbi – Ministarstva rada i socijalne skrbi)

- u kn

Izvori sredstava	1996.		1997.		1998.	
	iznos	%	iznos	%	iznos	%
Državni proračun – ukupno	818.967.534	85,1	1.002.465.842	85,8	1.211.646.286	85,2
pomoći i naknade u socijalnoj skrbi	319.673.000	33,2	428.100.000	36,7	502.861.971	35,3
bruto-plaće i naknade i druga primanja djelatnika ustanova socijalne skrbi	314.902.395	32,7	370.559.535	31,7	497.501.659	35,0
materijalni troškovi i drugi izdaci ustanova socijalne skrbi	153.648.593	16,0	166.260.095	14,2	168.782.370	11,9
izdaci za nabavu, izgradnju i investicijsko održavanje kapitalnih sredstava	30.743.546	3,2	37.546.212	3,2	42.500.286	3,0
Vlastiti prihodi ustanova socijalne skrbi (Ministarstva rada i socijalne skrbi)*	143.636.064	14,9	164.951.331	14,2	211.212.354	14,8
Svega	962.603.598	100,0	1.167.408.173	100,0	1.422.858.640	100,0

* Vlastite prihode čine: naplaćena participacija od korisnika smještenih u ustanovama socijalne skrbi (plaćanje cijene smještaja), prihodi od dopunske gospodarske i negospodarske djelatnosti ustanova socijalne skrbi (prihodi od radionica za ostručavanje korisnika, ugostiteljske djelatnosti, iznajmljivanja prostorija i dr.), donacije, kapitalni prihodi, prihod od Republičkog fonda "Kralj Zvonimir" (za prognanike i izbjeglice u domovima socijalne skrbi) i Republičkog fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja te drugi prihodi.

Tablica 3.

Utrošena sredstva (izdaci) za materijalne oblike (prava) socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj¹

- u kn

Opis	1996.	1997.	1998.
1. Naknada za socijalni minimum	109.121.881	136.678.556	-
2. Stalna novčana pomoć	31.910.071	40.920.456	-
3. Privremena novčana pomoć	4.835.879	6.416.877	-
4. Pomoć za uzdržavanje	-	-	203.269.070
5. Jednokratna pomoć	28.384.177	36.052.746	39.427.661
6. Osposobljavanje za samostalan život i rad	704.040	544.075	655.766
7. Doplatak za pomoć i njegu	21.053.456	31.038.247	51.681.063
8. Osobna invalidnina	-	-	29.851.337
9. Novčana pomoć za opremu djeteta samohranom nezaposlenom roditelju	23.561	28.261	-
10. Podmirenje pogrebnih troškova	1.618.072	1.880.148	2.126.265
11. Pomoć za osobne potrebe korisnika stalnog smještaja u domu socijalne skrbi i u udomiteljskoj obitelji (džeparac)	2.034.443	2.254.749	2.749.692
12. Naknada plaće roditelju teže hendikepiranog djeteta koji koristi dopust do 7. godine djetetova života, odnosno radi s polovicom punog radnog vremena	20.267.390	22.791.616	28.471.311
13. Pomoć u prehrani	1.811.941	2.642.964	2.980.407
14. Podmirenje troškova ogrjeva	6.942.159	6.771.703	9.085.445
15. Pomoć za odjeću i obuću	438.137	652.056	7.441.298
16. Pomoć u obliku dara	385.960	683.212	-
17. Jednokratna novčana pomoć za plaćanje računa javnih ili komunalnih poduzeća	25.774.468	30.869.082	-
18. Pomoć i njega u kući	1.604.483	2.094.175	2.856.430
19. Smještaj djece i mladeži u udomiteljsku obitelj	36.913.649	53.388.254	59.102.838
20. Smještaj odraslih i starijih osoba u udomiteljsku obitelj			
21. Smještaj djece i mladeži u dom socijalne skrbi ²	468.075.181	202.168.565	272.943.179
22. Smještaj odraslih i starijih osoba u domove socijalne skrbi ²		306.946.546	445.449.178
23. Drugi materijalni oblici socijalne skrbi	26.647.222	48.888.969	88.719.912 ³
Ukupno	788.546.170	933.711.257	1.246.810.852
24. Pomoć za podmirenje troškova stanovanja (financirana iz proračuna jedinica lokalne samouprave)	-	-	17.138.078

¹ Sredstva za prikazane oblike (prava) socijalne skrbi osigurana su putem Ministarstva rada i socijalne skrbi (iz državnog proračuna i vlastitih prihoda), osim za pomoć za podmirenje troškova stanovanja koja se financira iz proračuna općina, gradova i Grada Zagreba. Podaci o utrošenim sredstvima za pomoć za podmirenje troškova stanovanja prikupljeni su putem centara za socijalnu skrb.

² Iskazani iznosi odnose se na materijalne troškove i druge izdatke, te bruto-plaće i druga primanja djelatnika državnih domova socijalne skrbi kojih je osnivač Republika Hrvatska.

³ Iskazani iznos odnosi se na utrošena sredstva za plaćanje cijene smještaja u domovima socijalne skrbi kojih nije osnivač Republika Hrvatska, nego druge pravne i fizičke osobe.

Napomene:

Pomoći pod rednim brojevima 1., 2., 3., 9., 16. i 17. ukinute su od 1. siječnja 1998. godine, tj. od primjene novog Zakona o socijalnoj skrbi (*Narodne novine*, broj 73/97.).

Osim iskazanih 1.246.810.852 kn utrošenih u 1998. godini za materijalne oblike (prava) socijalne skrbi, u toj je godini utrošeno za djelatnost centara za socijalnu skrb (plaće, tekući i kapitalni izdaci) 176.392.420 kn, što čini ukupno utrošena sredstva putem Ministarstva rada i socijalne skrbi (iz državnog proračuna i vlastitih prihoda) u iznosu od 1.423.203.272.

Tablica 4.

Visina pomoći u sustavu socijalne skrbi u 1998.

Vrsta pomoći	1998. godina	
	% od osnovice (350 kn)*	iznos u kn
I. Pomoć za uzdržavanje (mjesečno)		
1. Samac	100	350
2. Obitelj		
2.1. odrasla osoba	80	280
2.2. dijete do 7 godina	80	280
2.3. dijete od 7 do 15 godina	90	315
2.4. dijete od 15 do 18 godina	100	350
Dopunsko povećanje gornjih iznosa ako je korisnik:		
1. Potpuno radno nesposobna odrasla osoba i to:		
1.1. za samca	50	175
1.2. za osobu koja živi u obitelji	30	105
2. Trudnica nakon 12 tjedana trudnoće i rodilja do 2 mjeseca nakon poroda za	50	175
3. Dijete samohranog roditelja za	25	87,50
II. Doplatka za pomoć i njegu		
- u punom iznosu	100	350
- u smanjenom iznosu	70	245
III. Osobna invalidnina		
- u punom iznosu	250	875
- u smanjenom iznosu	125	437,50
IV. Pomoć za podmirenje troškova stanovanja		
Pomoć za podmirenje troškova stanovanja odobrava se u visina najma stana u kojem živi samac ili obitelj, s tim da pomoć samcu ili obitelji ne može biti veća od iznosa polovice pomoći za uzdržavanje. Iznimno se ova pomoć može odobriti i do punog iznosa pomoći za uzdržavanje, ako se po ocjeni centra za socijalnu skrb samo na taj način može izbjeći odvajanje djece od roditelja. Stan ne smije prelaziti stambeni standard (veličina stana) utvrđen Pravilnikom o odobravanju pomoći za uzdržavanje u obliku zajma, mjerila i obilježja stana potrebnog za zadovoljavanje osnovnih stambenih potreba samca ili obitelji i odobravanju pomoći iz socijalne skrbi (<i>Narodne novine</i> , br. 29/98.). Sredstva se osiguravaju iz prihoda jedinica lokalne samouprave.		
V. Jednokratna pomoć		
Jednokratna pomoć se može odobriti do iznosa koji podmiruje potrebu. Međutim, ako za podmirenje potrebe treba osigurati iznos veći od trostrukog iznosa osnovice za utvrđivanje pomoći za uzdržavanje (više od 1.050 kn), centar za socijalnu skrb dužan je pribaviti prethodnu suglasnost Ministarstva rada i socijalne skrbi. Pomoć se odobrava u novcu ili naravi.		
VI. Pomoć za osobne potrebe korisnika stalnog smještaja	20	70
VI. Pomoć i njega u kući		
Pomoć i njega u kući može obuhvatiti organiziranje prehrane, obavljanje kućnih poslova, održavanje osobne higijene i zadovoljavanje svakodnevnih potreba. Pomoć i njegu pruža ustanova socijalne skrbi, a može i vjerska zajednica, trgovačko društvo, udruga i druga domaća i strana pravna i fizička osoba s kojom centra za socijalnu skrb, koji je odobrio ovu pomoć, sklopi ugovor.		
VIII. Osposobljavanje za samostalan život i rad		
Osposobljavanje i naknada do zaposlenja (70% osnovice) kod osposobljavanja za samostalan rad		
IX. Pomoć u prehrani		ručak

X. Pomoć za odjeću i obuću	isplata računa
XI. Podmirenje troškova ogrjeva	do 3 m ² drva
XII. Podmirenje pogrebnih troškova	prema cijenama u mjestu smrti ili pogreba
XIII. Pravo roditelja teže hendikepiranog djeteta na dopust do 7. godine djetetova života, odnosno na rad s polovicom punog radnog vremena	- naknada plaće za dopust 1.750,00 - naknada plaće za pola radnog vremena

* Prema Odluci o osnovici za ostvarivanje prava po osnovi socijalne skrbi (*Narodne novine*, br. 5/98.) ova osnovica iznosi 350 kuna, kao i u 1997. godini.

Tablica 5.

Povećanje visine socijalnih pomoći od 1. 1. 1998. u odnosu prema 1997. godini – na primjeru izračuna relevantnih pomoći

Osnovica za izračun prava je 350 kn u 1997. i 1998.

Pravo u socijalnoj skrbi	1997. ¹		1998.		Indeks porasta visine pomoći (5:3)
	% od osnovice	iznos u kn mjesečno	% od osnovice	iznos u kn mjesečno	
I. Pomoć za uzdržavanje					
1. Samac					
- radno sposobna osoba	90	315	100	350	111,1
- potpuno radno nesposobna osoba	90	315	150 (100 + 50 za nesposobnost)	525	166,7
2. Četveročlana obitelj ²					
- 1 odrasla osoba potpuno radno nesposobna			110 (80 + 30 za nesposobnost)	385	
- 1 odrasla osoba radno sposobna			80	280	
- 1 dijete do 7 godina			80	280	
- 1 dijete od 15 do 18 godina			100	350	
Ukupno obitelj	270	945	370	1.295	137,0
II. Doplatak za pomoć i njegu					
- u punom iznosu	50	175	100	350	200,0
- u smanjenom iznosu	33	115,50	70	245	212,1

¹ Za 1997. godinu iskazani su podaci za naknadu za socijalni minimum koja je od 1. 1. 1998. zamijenjena s pomoći za uzdržavanje.

² Budući da visina pomoći za uzdržavanje ovisi o osobnim značajkama svakog člana obitelji (kod izračuna visine pomoći primjenjuju se različiti postoci, ovisno o dobi korisnika, radnoj sposobnosti, samohranosti roditelja i sl.), posljedica su i različite visine pomoći za istobrojne ali po osobnim značajkama različite obitelji. U tablici je radi izračuna pomoći iskazana jedna od mogućih struktura članova četveročlane obitelji.

Napomena:

Od 1. 1. 1998. temeljem Zakona o socijalnoj skrbi uvedeno je novo pravo – osobna invalidnina, koja iznosi mjesečno 250% osnovice koju utvrđuje Vlada Republike Hrvatske. Budući da je navedena osnovica utvrđena u iznosu od 350 kuna (Odluka o osnovici za ostvarivanje prava po osnovi socijalne skrbi – *Narodne novine*, br. 5/98.), to osobna invalidnina iznosi 875 kuna.

Tablica 6.

Broj korisnika i pomoći i usluga u sustavu socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj (materijalni oblici skrbi)

Vrsta pomoći i usluga	1996. ¹	1997.	1998.
1. Naknada za socijalni minimum	45.929	53.852	-
2. Stalna novčana pomoć	12.912	13.646	-
3. Privremena novčana pomoć	1.481	1.541	-
4. Pomoć za uzdržavanje			
4.1. ukupno pomoći			36.707
4.2. ukupno obuhvaćenih osoba	-	-	72.160
5. Jednokratna pomoć 2	92.286	102.115	87.688
6. Osposobljavanje za samostalan život i rad	426	131	525
7. Doplatak za pomoć i negu	14.795	17.455	15.358
8. Osobna invalidnina	-	-	5.782
9. Novčana pomoć za opremu djeteta samohranom nezaposlenom roditelju ²	29	19	-
10. Podmirenje pogrebnih troškova ²	681	743	957
11. Pomoć za osobne potrebe korisnika stalnog smještaja u domu socijalne skrbi i u udomiteljskoj obitelji (džeparac)	4.897	5.294	7.668
12. Naknada plaće roditelju teže hendikepiranog djeteta koji koristi dopust do 7. godine djetetova života, odnosno radi s polovicom punog radnog vremena	1.592	2.084	2.412
13. Pomoć u prehrani	1.642	1.870	634
14. Podmirenje troškova ogrjeva ²	7.750	7.261	11.763
15. Pomoć za odjeću i obuću ²	683	773	621
16. Pomoć u obliku dara ²	6.547	8.971	-
17. Jednokratna novčana pomoć za plaćanje računa javnih ili komunalnih poduzeća (korisnik-kućanstvo) ²	124.793	105.717	-
18. Pomoć za podmirenje troškova stanovanja (financirana iz proračuna jedinica lokalne samouprave)	-	-	20.085
19. Pomoć i njega u kući	221	299	409
20. Smještaj djece i mladeži u udomiteljsku obitelj	1.702	1.956	2.113
21. Smještaj odraslih i starijih osoba u udomiteljsku obitelj	1.437	1.651	1.509
22. Smještaj djece i mladeži u dom socijalne skrbi ³	4.892	5.078	4.558
23. Smještaj odraslih i starijih osoba u domove socijalne skrbi ³	4.611	5.423	5.332
Ukupno	329.306	335.879	239.574

Izvor: podaci Ministarstva rada i socijalne skrbi (temeljem obrade podataka dobivenih od centara za socijalnu skrb i domova socijalne skrbi).

¹ Nisu sadržani podaci za područje koje se 1996. nalazilo pod Prijelaznom upravom za reintegraciju hrvatskog Podunavlja – UNTAS-a.

² Kod jednokratnih davanja iskazan je broj pomoći u izvještajnoj godini.

³ Broj korisnika za koje država plaća troškove smještaja u cijelosti ili djelomično. Iskazani su podaci domova socijalne skrbi za državne domove, a za nedržavne domove podaci centara za socijalnu skrb.

Napomene:

Pomoći pod rednim brojevima 1., 2., 3., 9., 16., i 17., ukinute su od siječnja 1998. godine, tj. od dana primjene novog Zakona o socijalnoj skrbi (*Narodne novine*, broj 73/97.).

Broj korisnika iskazan je sa stanjem krajem godine, osim kod jednokratnih davanja kad je iskazan ukupan broj pomoći u izvještajnoj godini.

Za korisnike prikazanih prava sredstva je osiguralo Ministarstvo rada i socijalne skrbi (državni proračun i vlastiti prihodi), osim za pomoć za podmirenje troškova stanovanja koja se financira iz proračuna općina, gradova i Grada Zagreba.

Isti korisnik može dobiti istodobno više različitih pomoći.

Tablica 7.
Domovi socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj, smješteni korisnici i zaposleni djelatnici (stanje krajem godine)

Vrsta ustanove (doma)	1995.				1996.				1997.				1998.	
	Broj domova	Broj korisnika	Broj* djelatnika	Broj domova	Broj korisnika	Broj* djelatnika	Broj domova	Broj korisnika	Broj* djelatnika	Broj domova	Broj korisnika	Broj* djelatnika	Broj korisnika	Broj* djelatnika
Domovi za djecu i mladež	14	1.130 ¹ 62 ²	492	14	1.096 ¹ 60 ²	502	14	1.030 ¹ 23 ²	515	14	1.153 ¹ 19 ²	505		
Domovi za resocijalizaciju djece i mladeži	11	760 ¹ 198 ²	417	11	897 ¹ 124 ²	423	11	920 ¹ 15 ²	427,5	11	958 ¹	395		
Domovi za rehabilitaciju	22	2.802 ¹ 409 ²	1.582	23	2.935 ¹ 137 ²	1.621,5	24	2.843 ¹ 108 ²	1.657	24	2.914 ¹ 48 ²	1.656,5		
Domovi za odrasle i starije osobe	54 +2**	12.227 ¹ 1.716 ²	3.457	55 +2**	12.500 ¹ 1.481 ²	3.568	57	12.769 ¹ 1.188 ²	3.764,5	60	13.140 ¹ 693 ²	3.829		
Ukupno	101 +2**	16.919 ¹ 2.385 ²	5.948	103 +2**	17.428 ¹ 1.802 ²	6.114,5	106	17.562 ¹ 1.334 ²	6.364	109	18.165 ¹ 760 ²	6.385,5		

¹ Broj redovitih korisnika smještenih u domove socijalne skrbi u cijelosti na teret državnog proračuna, korisnika koji sami u cijelosti ili djelomično plaćaju cijenu smještaja, te za koje je smještaj plaćao Republički fond mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske.

² Broj prognanika i izbjeglica smještenih u domove socijalne skrbi (za koje je cijenu smještaja plaćao Republički fond "Kralj Zvonimir").

* Nije iskazan broj djelatnika koji su bili zamjena za djelatnike na bolovanju i slično, radi izbjegavanja dvostrukog iskazivanja podataka za isto radno mjesto.

** S predznakom plus (+) iskazan je broj domova na privremeno zaposjednutom hrvatskom teritoriju (1995. g.), odnosno na području koje se nalazilo 1996. godine pod Prijelaznom upravom za reintegraciju hrvatskog Podunavlja – UNTAS-a (Dom umirovljenika Beil Manastir i Dom umirovljenika Vukovar).

Napomena: U tablici su iskazani podaci o domovima socijalne skrbi kojim je osnivač Republika Hrvatska.

Tablica 8.
Broj korisnika u domovima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj

- stanje 31. 12. 1998.

Redni broj	Domovi socijalne skrbi	Redoviti korisnici prema načinu plaćanja cijene usluga							Prognanici i izbjeglice	Svega 8 + 9
		Sami plaćaju cijenu u cijelosti	Djelomično sami + MRSS	Plaća MRSS	Plaća RFMIO	Plaća BiH	Ukupno 3+4+5+6+7	8		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1.	Domovi za djecu i mladež	3	94	979	76	1	1.153	19	1.172	
2.	Domovi za resocijalizaciju djece i mladeži	-	118	839	1	-	958	-	958	
3.	Domovi za rehabilitaciju	7	316	1.777	764	50	2.914	48	2.962	
4.	Domovi za odrasle i starije osobe (4.1. + 4.2.)	8.241	2.078	2.756	59	6	13.140	693	13.833	
4.1.	Domovi umirovljenika	7.486	1.353	1.243	25	6	10.133	569	10.682	
4.2.	Zavodi za socijalno-zdravstvenu zaštitu	755	725	1.513	34	-	3.027	124	3.151	
	Ukupno	8.251	2.606	6.351	900	57	18.165	760	18.925	

Izvor: podaci domova socijalne skrbi koji je osnivač Republika Hrvatska

Napomena:

MRSS – Ministarstvo rada i socijalne skrbi

RFMIO – Republički fond mirovinskog i invalidskog osiguranja

BiH – Bosna i Hercegovina

Tablica 9.

Broj djelatnika zaposlenih u socijalnoj skrbi Republike Hrvatske (stanje krajem godine)

Opis	1996.	1997.	1998.
1. Domovi socijalne skrbi – ukupno	6.114,5	6.364	6.385,5
1.1. Domovi za djecu i mladež	502	515	505
1.2. Domovi za resocijalizaciju djece i mladeži	423	427,5	395
1.3. Domovi za rehabilitaciju	1.621,5	1.657	1.656,5
1.4. Domovi za odrasle i starije osobe	3.568	3.764,5	3.829
2. Centri za socijalnu skrb i RFSZ (središnjica) – ukupno	1.960,5	1.996	1.962
2.1. Centri za socijalnu skrb	1.889,5	1.920	1.962
2.2. RFSZ (središnjica)	71	76	-
Ukupno	8.075	8.360	8.347,5

Napomene:

Nisu iskazani djelatnici koji zamjenjuju djelatnike na bolovanju i slično, radi izbjegavanja dvostrukog iskazivanja podataka za isto radno mjesto. Vježbenici su iskazani.

RFSZ – Republički fond socijalne zaštite, koji je prestao s radom krajem 1997. godine. Pravni sljednik RFSZ je Ministarstvo rada i socijalne skrbi.

Izvor: podaci ustanova socijalne skrbi (centara za socijalnu skrb i domova socijalne skrbi) kojih je osnivač Republika Hrvatska.